

Informatyka 1 (EZ1E2008)

Politechnika Białostocka - Wydział Elektryczny
Elektrotechnika, semestr II, studia niestacjonarne I stopnia
Rok akademicki 2019/2020

Wykład nr 5 (03.04.2020)

dr inż. Jarosław Forenc

Plan wykładu nr 5

- Język C
  - pętla for
  - operatory ++ i --
- Klasyfikacja systemów komputerowych (Flynna)
- Architektura von Neumanna i architektura harwardzka
- Budowa komputera
  - jednostka centralna
  - płyta główna

Język C - suma kolejnych 10 liczb: 1+2+...+10

```
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    int suma;

    suma = 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 10;

    printf("Suma wynosi: %d\n", suma);

    return 0;
}
```

Suma wynosi: 55

Język C - suma kolejnych 100 liczb: 1+2+...+100

```
#include <stdio.h>

int main(void)
{
    int suma=0, i;

    for (i=1; i<=100; i=i+1)
        suma = suma + i;

    printf("Suma wynosi: %d\n", suma);

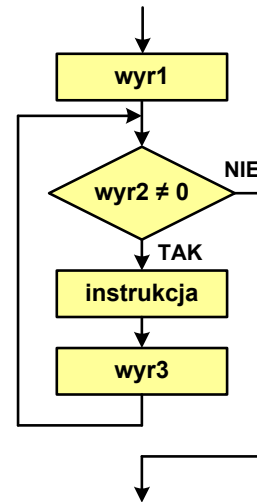
    return 0;
}
```

Suma wynosi: 5050

Język C - pętla for

```
for (wyr1; wyr2; wyr3)  
instrukcja
```

- **wyr1, wyr2, wyr3** - dowolne wyrażenia w języku C
- Instrukcja:
  - **prosta** - jedna instrukcja zakończona średnikiem
  - **złożona** - jedna lub kilka instrukcji objętych nawiasami klamrowymi

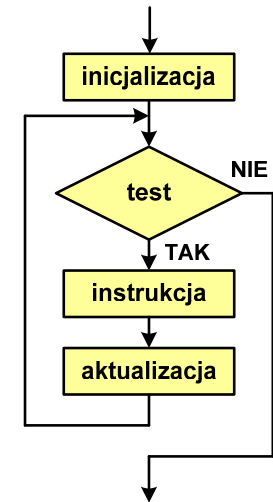
Język C - pętla for

- Najczęściej stosowana postać pętli **for**

```
int i;  
for (i = 0; i < 10; i = i + 1)  
instrukcja
```

- Instrukcja zostanie wykonana 10 razy (dla $i = 0, 1, 2, \dots, 9$)
- Funkcje pełnione przez wyrażenia

```
for (inicjalizacja; test; aktualizacja)  
instrukcja
```


Język C - pętla for (wyświetlenie tekstu)

```
#include <stdio.h>  
  
int main(void)  
{  
    int i;  
  
    for (i=0; i<5; i=i+1)  
        printf("Programowanie nie jest trudne\n");  
  
    return 0;  
}
```

```
Programowanie nie jest trudne  
Programowanie nie jest trudne  
Programowanie nie jest trudne  
Programowanie nie jest trudne  
Programowanie nie jest trudne
```

Język C - pętla for (suma liczb: 1 + 2 + ... + N)

```
#include <stdio.h>  
#define N 1234  
  
int main(void)  
{  
    int i, suma=0;  
  
    for (i=1; i<=N; i++)  
        suma = suma + i;  
  
    printf("Suma %d liczb to %d\n", N, suma);  
  
    return 0;  
}
```

```
Suma 1234 liczb to 761995
```

Język C - pętla for (przykłady)

```
for (i=0; i<10; i++)  
    printf("%d ",i);
```

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

```
for (i=0; i<10; i++)  
    printf("%d ",i+1);
```

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

```
for (i=1; i<=10; i++)  
    printf("%d ",i);
```

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Język C - pętla for (przykłady)

```
for (i=1; i<10; i=i+2)  
    printf("%d ",i);
```

1 3 5 7 9

```
for (i=10; i>0; i--)  
    printf("%d ",i);
```

10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

```
for (i=-9; i<=9; i=i+3)  
    printf("%d ",i);
```

-9 -6 -3 0 3 6 9

Język C - pętla for (break, continue)

- W pętli `for` można stosować instrukcje skoku: `break` i `continue`

```
int i;  
for (i=1; i<10; i++)  
{  
    if (i%2==0)  
        continue;  
    if (i%7==0)  
        break;  
    printf("%d\n",i);  
}
```

□ `continue` przerywa bieżącą iterację i przechodzi do obliczania `wyr3`

□ `break` przerywa wykonywanie pętli

1 3 5

Język C - pętla for (najczęstsze błędy)

- Postawienie średnika na końcu pętli `for`

```
int i;  
for (i=0; i<10; i++);  
printf("%d ",i);
```

10

- Przecinki zamiast średników pomiędzy wyrażeniami

```
int i;  
for (i=0, i<10, i++)  
    printf("%d ",i);
```

Błąd kompilacji!

error C2143: syntax error : missing ';' before ')'

Język C - pętla for (najczęstsze błędy)

- Błędny warunek - brak wykonania instrukcji

```
int i;  
for (i=0; i>10; i++)  
    printf("%d ", i);
```

- Błędny warunek - pętla nieskończona

```
int i;  
for (i=1; i>0; i++)  
    printf("%d ", i);
```

```
1 2 3 4 5 6 7 8 9 ...
```

Język C - pętla nieskończona

```
for (wyr1; wyr2; wyr3)  
    instrukcja
```

- Wszystkie wyrażenia (**wyr1**, **wyr2**, **wyr3**) w pętli for są opcjonalne

```
for ( ; ; )  
    instrukcja
```

- pętla nieskończona

- W przypadku braku **wyr2** przyjmuje się, że jest ono **prawdziwe**

Język C - zagnieżdżanie pętli for

- Jako instrukcja w pętli **for** może występować kolejna pętla **for**

```
int i, j;  
for (i=1; i<=3; i++)           // pętla zewnętrzna  
    for (j=1; j<=2; j++)       // pętla wewnętrzna  
        printf("i: %d  j: %d\n", i, j);
```

```
i: 1  j: 1  
i: 1  j: 2  
i: 2  j: 1  
i: 2  j: 2  
i: 3  j: 1  
i: 3  j: 2
```

Język C - operator inkrementacji (++)

- Jednoargumentowy operator **++** zwiększa wartość zmiennej o 1 (nie wolno stosować go do wyrażeń)
- Operator **++** może występować jako przedrostek lub przyrostek

Zapis	Nazwa	Znaczenie
++x	preinkrementacji	wartość zmiennej jest modyfikowana przed jej użyciem
x++	postinkrementacji	wartość zmiennej jest modyfikowana po użyciu jej poprzedniej wartości

Język C - operator inkrementacji (++)

■ Przykład

```
int x = 1, y;  
y = 2 * ++x;
```

```
int x = 1, y;  
y = 2 * x++;
```

■ Kolejność operacji

```
++x      x = 2  
2 * ++x  2 * 2  
y = 2 * ++x  y = 4
```

```
2 * x      2 * 1  
y = 2 * x  y = 2  
x++       x = 2
```

■ Wartości zmiennych

```
x = 2    y = 4
```

```
x = 2    y = 2
```

Język C - operator inkrementacji (++)

■ Miejsce umieszczenia operatora ++ nie ma znaczenia w przypadku instrukcji typu:

```
x++;  
++x;
```

równoważne

```
x = x + 1;
```

■ Nie należy stosować operatora ++ do zmiennych pojawiających się w wyrażeniu więcej niż jeden raz

```
x = x++;  
x = ++x;
```

■ Zgodnie ze standardem języka C wynik powyższych instrukcji jest **niezdefiniowany**

Język C - operator dekrementacji (--)

■ Jednoargumentowy operator -- zmniejsza wartość zmiennej o 1 (nie wolno stosować go do wyrażeń)

■ Operator -- może występować jako przedrostek lub przyrostek

Zapis	Nazwa	Znaczenie
--x	predekrementacji	wartość zmiennej jest modyfikowana przed jej użyciem
x--	postdekrementacji	wartość zmiennej jest modyfikowana po użyciu jej poprzedniej wartości

Język C - priorytet operatorów ++ i --

Priorytet	Operator / opis
1	++ -- (przyrostki) () [] . ->
2	++ -- (przedrostki) sizeof (typ) + - ! ~ * & (jednoargumentowe)
3	* / %
4	+ - (dwuargumentowe)
5	<< >>
6	< > <= >=
7	== !=
8	& (bitowy)
9	^

Język C - miesięczny kalendarz

- Napisz program wyświetlający miesięczny kalendarz. Wczytaj liczbę dni w miesiącu i dzień tygodnia, od którego zaczyna się miesiąc.
- Przykład działania programu:

Liczba dni w miesiącu: 31
Pierwszy dzień tygodnia (1-Pn, 2-Wt, ...): 4

```
-----  
Pn Wt Sr Cz Pt So  N  
          1  2  3  4  
 5  6  7  8  9 10 11  
12 13 14 15 16 17 18  
19 20 21 22 23 24 25  
26 27 28 29 30 31
```

Język C - miesięczny kalendarz

```
#include <stdio.h>  
  
int main()  
{  
    int ile_dni, dzien_tyg, i;  
  
    printf("Liczba dni w miesiacu: "); scanf("%d",&ile_dni);  
    printf("Pierwszy dzien tygodnia (1-Pn, 2-Wt, ...): ");  
    scanf("%d",&dzien_tyg);  
  
    printf("-----\n");  
    printf(" Pn Wt Sr Cz Pt So  N\n");  
  
    for (i=1; i<dzien_tyg; i++) printf("  ");  
    for (i=0; i<ile_dni; i++)  
    {  
        printf("%3d",i+1);  
        if ((i+dzien_tyg)%7==0) printf("\n");  
    }  
    printf("\n"); return 0;  
}
```

Język C - miesięczny kalendarz

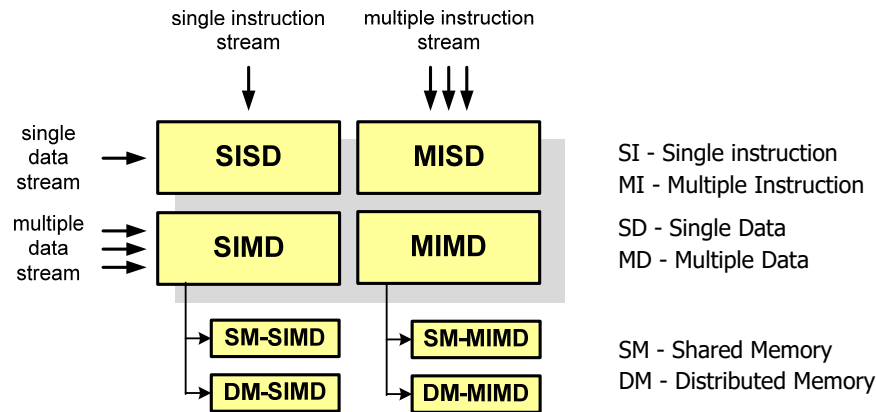
```
#include <stdio.h>  
  
int main()  
{  
    int ile_dni, dzien_tyg, i;  
  
    printf("Liczba dni w miesiacu: ");  
    printf("Pierwszy dzien tygodnia (1-Pn, 2-Wt, ...): ");  
    scanf("%d",&ile_dni);  
    scanf("%d",&dzien_tyg);  
  
    printf("-----\n");  
    printf(" Pn Wt Sr Cz Pt So  N\n");  
  
    for (i=1; i<dzien_tyg; i++) printf("  ");  
    for (i=0; i<ile_dni; i++)  
    {  
        printf("%3d",i+1);  
        if ((i+dzien_tyg)%7==0) printf("\n");  
    }  
    printf("\n"); return 0;  
}
```

```
Liczba dni w miesiacu: 30  
Pierwszy dzien tygodnia (1-Pn, 2-Wt, ...): 5  
-----  
Pn Wt Sr Cz Pt So  N  
          1  2  3  
 4  5  6  7  8  9 10  
11 12 13 14 15 16 17  
18 19 20 21 22 23 24  
25 26 27 28 29 30
```

Klasyfikacja systemów komputerowych

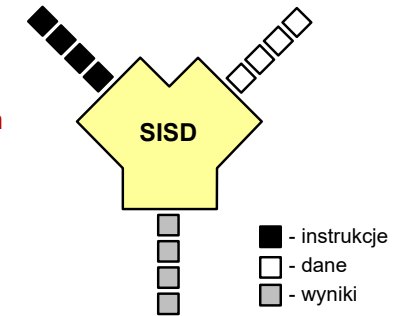
- **Taksonomia Flynna** - pierwsza, najbardziej ogólna klasyfikacja architektur komputerowych (1972):
  - Flynn M.J.: „Some Computer Organizations and Their Effectiveness”, IEEE Transactions on Computers, Vol. C-21, No 9, 1972.
- Opiera się na liczbie przetwarzanych strumieni rozkazów i strumieni danych:
  - **strumień rozkazów** (Instruction Stream) - odpowiednik licznika rozkazów; system złożony z n procesorów posiada n liczników rozkazów, a więc n strumieni rozkazów
  - **strumień danych** (Data Stream) - zbiór operandów, np. system rejestrujący temperaturę mierzoną przez n czujników posiada n strumieni danych

Taksonomia Flynna

SISD (Single Instruction, Single Data)

- Jeden wykonywany program przetwarza jeden strumień danych
- Klasyczne komputery zbudowane według architektury von Neumanna
- Zawierają:
  - jeden procesor
  - jeden blok pamięci operacyjnej zawierający wykonywany program.

SISD (Single Instruction, Single Data)

Komputer IBM PC/AT

Komputer PC

Komputer PC

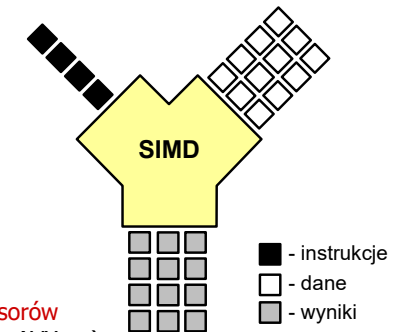

Laptop

SIMD (Single Instruction, Multiple Data)

- Jeden wykonywany program przetwarza wiele strumieni danych
- Te same operacje wykonywane są na różnych danych
- Podział:
  - SM-SIMD (Shared Memory SIMD):
    - komputery wektorowe
    - rozszerzenia strumieniowe procesorów (MMX, 3DNow!, SSE, SSE2, SSE3, AVX, ...)
  - DM-SIMD (Distributed Memory SIMD):
    - tablice procesorów
    - procesory kart graficznych (GPGPU)

SM-SIMD - Komputery wektorowe

CDC
Cyber 205
(1981)

Cray-1
(1976)

Cray-2
(1985)

Hitachi
S3600
(1994)

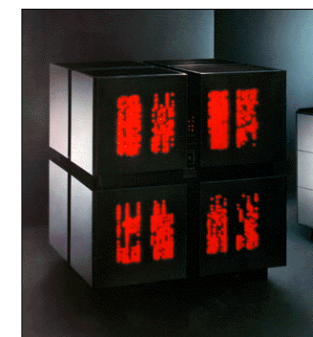
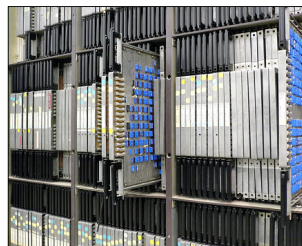
DM-SIMD - Tablice procesorów

Illiacy IV
(1976)

MasPar
MP-1/MP-2
(1990)

Illiacy IV
(1976)

Thinking
Machines
CM-2
(1987)

DM-SIMD - Procesory graficzne (GPU)

GeForce
GTX Titan X

Tesla
V100

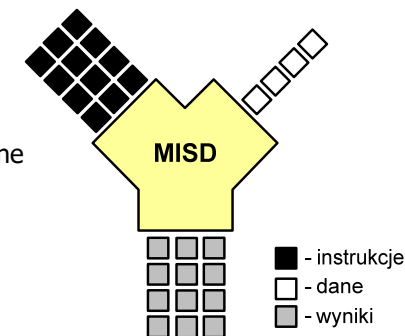
DGX-1
Volta

Tesla
D870

MISD (Multiple Instruction, Single Data)

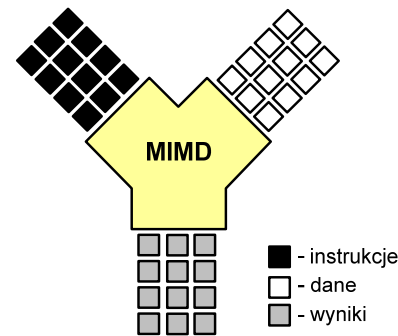
- Wiele równoległe wykonywanych programów przetwarza jednocześnie jeden wspólny strumień danych
- Systemy tego typu nie są spotykane

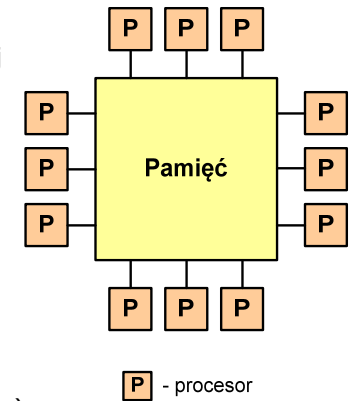
MIMD (Multiple Instruction, Multiple Data)

- Równolegle wykonywanych jest wiele programów, z których każdy przetwarza własne strumienie danych
- Podział:
  - SM-MIMD (Shared Memory):
    - wieloprocesory
  - DM-MIMD (Distributed Memory):
    - wielokomputery
    - klastry
    - gridy

SM-MIMD - Wieloprocesory

- Systemy z niezbyt dużą liczbą działających niezależnie procesorów
- Każdy procesor ma dostęp do wspólnej przestrzeni adresowej pamięci
- Komunikacja procesorów poprzez uzgodniony obszar wspólnej pamięci
- Do SM-MIMD należą komputery z procesorami wielordzeniowymi
- Podział:
  - UMA (Uniform Memory Access)
  - NUMA (NonUniform Memory Access)
  - COMA (Cache Only Memory Architecture)

SM-MIMD - Wieloprocesory

Cray YM-P
(1988)

Cray CS6400
(1993)

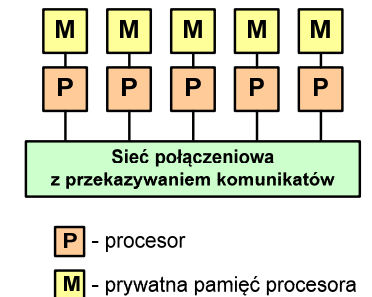

Cray J90
(1994)

DM-MIMD - Wielokomputery

- Każdy procesor wyposażony jest we własną pamięć operacyjną, niedostępną dla innych procesorów
- Komunikacja między procesorami odbywa się za pomocą sieci poprzez przesyłanie komunikatów
- Biblioteki komunikacyjne:
  - MPI (Message Passing Interface)
  - PVM (Parallel Virtual Machine)

DM-MIMD - Wielokomputery

Cray T3E
(1995)

Thinking
Machines
CM-5
(1991)

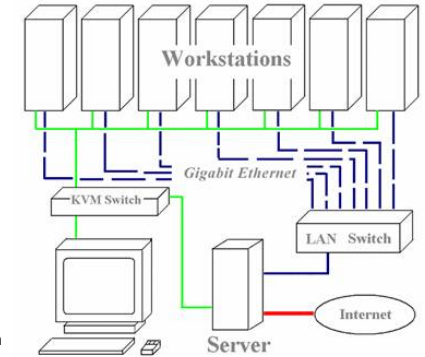
nCube 2s
(1993)

Meiko
CS-2
(1993)

DM-MIMD - Klastry

- **Klaster (cluster):**
  - równoległy lub rozproszony system składający się z komputerów
  - komputery połączone są siecią
  - używany jest jako pojedynczy, zintegrowany zespół obliczeniowy

źródło:
http://leda.elfak.ni.ac.rs/projects/SeeGrid/see_grid.htm

KVM - Keyboard, Video, Mouse

DM-MIMD - Klastry

- Klastry Beowulf budowane były ze zwykłych komputerów PC

Odin II Beowulf Cluster Layout, University of Chicago, USA

DM-MIMD - Klastry

- Klastry Beowulf budowane były ze zwykłych komputerów PC

NASA 128-processor Beowulf cluster: A cluster built from 64 ordinary PC's

DM-MIMD - Klastry

Early Aspen Systems Beowulf Cluster With RAID

DM-MIMD - Klastry

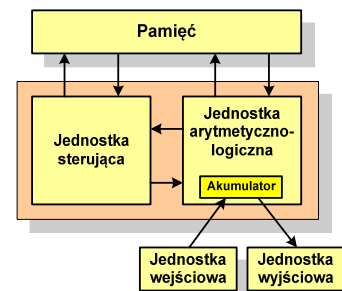
- Obecnie klastry też są bardzo popularnym typem systemów

SuperMUC-NG, Leibniz Rechenzentrum, Germany

Architektura von Neumanna

- Rodzaj architektury komputera, opisanej w 1945 roku przez matematyka Johna von Neumanna
- Inne spotykane nazwy: **architektura z Princeton**, **store-program computer** (koncepcja przechowywanego programu)
- Zakłada podział komputera na kilka części:
  - **jednostka sterująca** (CU - Control Unit)
  - **jednostka arytmetyczno-logiczna** (ALU - Arithmetic Logic Unit)
  - **pamięć główna** (memory)
  - **urządzenia wejścia-wyjścia** (input/output)

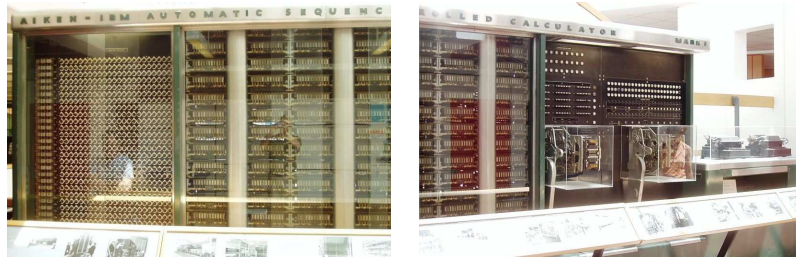

Architektura von Neumanna - podstawowe cechy

- Informacje przechowywane są w komórkach pamięci (**cell**) o jednakowym rozmiarze, każda komórka ma numer - **adres**
- **Dane oraz instrukcje programu (rozkazy) zakodowane są za pomocą liczb i przechowywane w tej samej pamięci**
- Praca komputera to sekwencyjne odczytywanie instrukcji z pamięci komputera i ich wykonywanie w procesorze
- Wykonanie rozkazu:
  - pobranie z pamięci słowa będącego kodem instrukcji
  - pobranie z pamięci danych
  - wykonanie instrukcji
  - zapisanie wyników do pamięci
- Dane i instrukcje czytane są przy wykorzystaniu **tej samej magistrali**

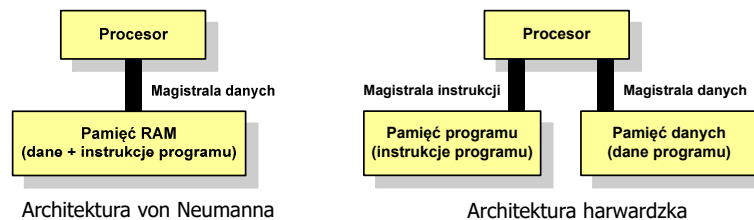
Architektura harwardzka

- Architektura komputera, w której **pamięć danych jest oddzielona od pamięci instrukcji**
- Nazwa architektury pochodzi komputera **Harward Mark I:**
  - zaprojektowany przez Howarda Aikena
  - pamięć instrukcji - taśma dziurkowana, pamięć danych - elektromechaniczne liczniki

Architektura harwardzka i von Neumanna

- W architekturze harwardzkiej pamięć instrukcji i pamięć danych:
  - zajmują różne przestrzenie adresowe
  - mają oddzielne szyny (magistrale) do procesora
  - zaimplementowane są w inny sposób

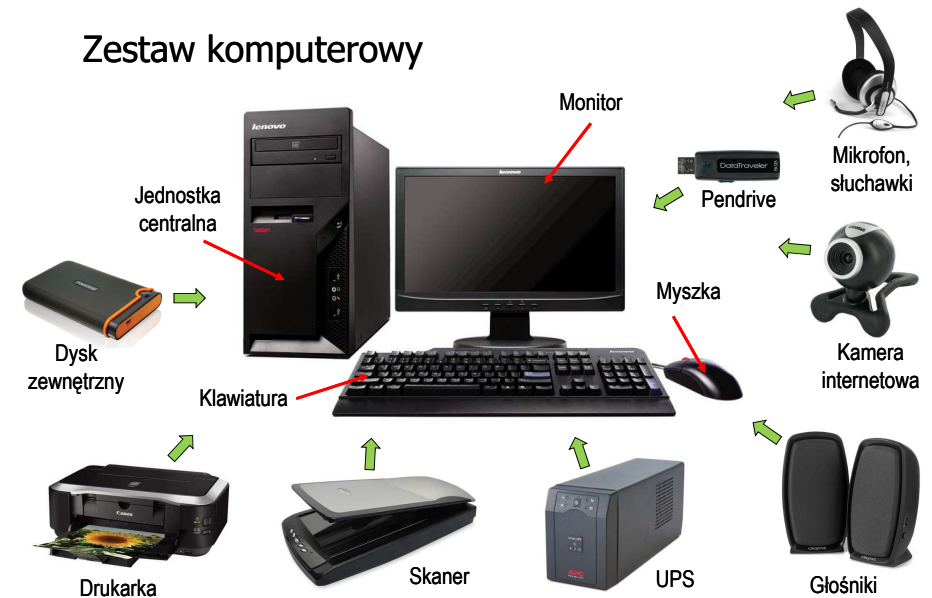

- Zmodyfikowana architektura harwardzka:
  - oddzielone pamięci danych i rozkazów, lecz wykorzystujące wspólną magistralę

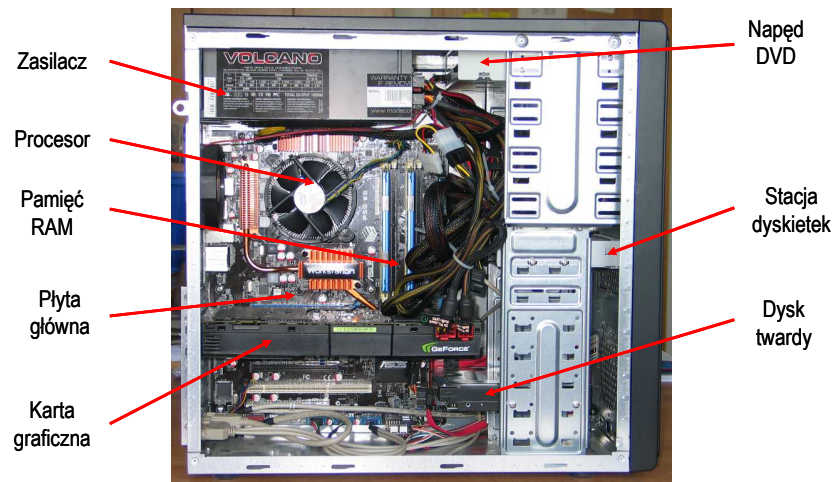
Architektura harwardzka

- Pamięci danych i instrukcji mogą różnić się:
  - technologią wykonania
  - strukturą adresowania
  - długością słowa
- Przykład:
  - ATmega16 - 16 kB Flash, 1 kB SRAM, 512 B EEPROM
- **Procesor może w tym samym czasie czytać instrukcje oraz uzyskiwać dostęp do danych**

Zestaw komputerowy

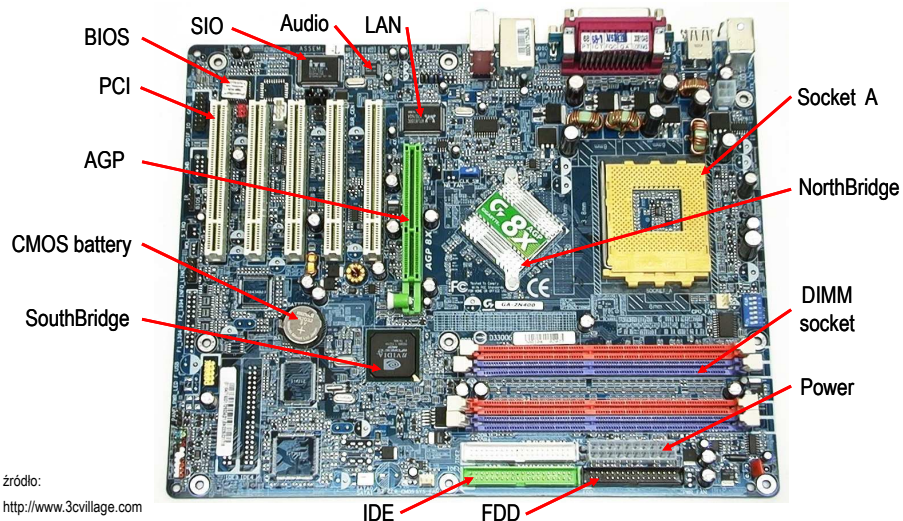
Jednostka centralna

Płyta główna (motherboard) - przykłady

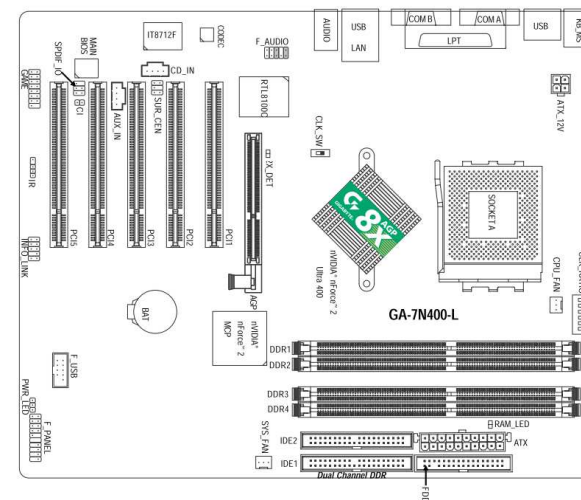
Model	Gigabyte GA-7N400-L	Gigabyte GA-X58A-UD5	Gigabyte G1-Assassin 2
Rok	2003	2009	2011
Gniazdo	Socket A	Socket 1366	Socket 2011
Procesor	AMD Athlon, Athlon XP	Intel Core i7	Intel Core i7
Northbridge	nVIDIA nForce 2 Ultra 400	Intel X58 Express Chipset	Intel X79
Southbridge	nVIDIA nForce 2 MCP	Intel ICH10R	
Pamięć	4 x 184-pin DDR DIMM sockets, max. 3 GB	6 x 1.5V DDR3 DIMM sockets, max. 24 GB	4 x 1.5V DDR3 DIMM sockets, max. 32 GB
Format	ATX	ATX	ATX
Inne	AGP, 5 x PCI, 2 x IDE, FDD, LPT, 2 x COM, 6 x USB, IrDA, RJ45, 2 x PS/2	4 x PCIe x16, 2 x PCIe x1, PCI, 8 x SATA II 3 Gb/s, 2 x SATA II 6 Gb/s, 2 x eSATA, IDE, FDD, 2 x RJ45, 10 x USB 2.0, 2 x USB 3.0, 2 x PS/2	3 x PCIe x16, 2 x PCIe x1, PCI, 4 x SATA II 3 Gb/s, 4 x SATA III 6 Gb/s, 2 x eSATA, RJ45, 9 x USB 2.0, 3 x USB 3.0, PS/2

Gigabyte GA-7N400-L

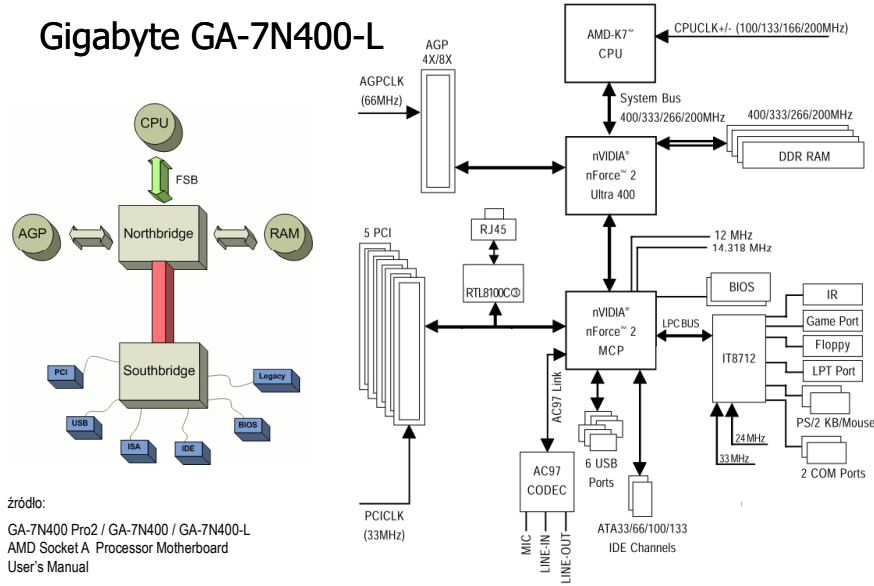
źródło:
<http://www.3cville.com>

Gigabyte GA-7N400-L

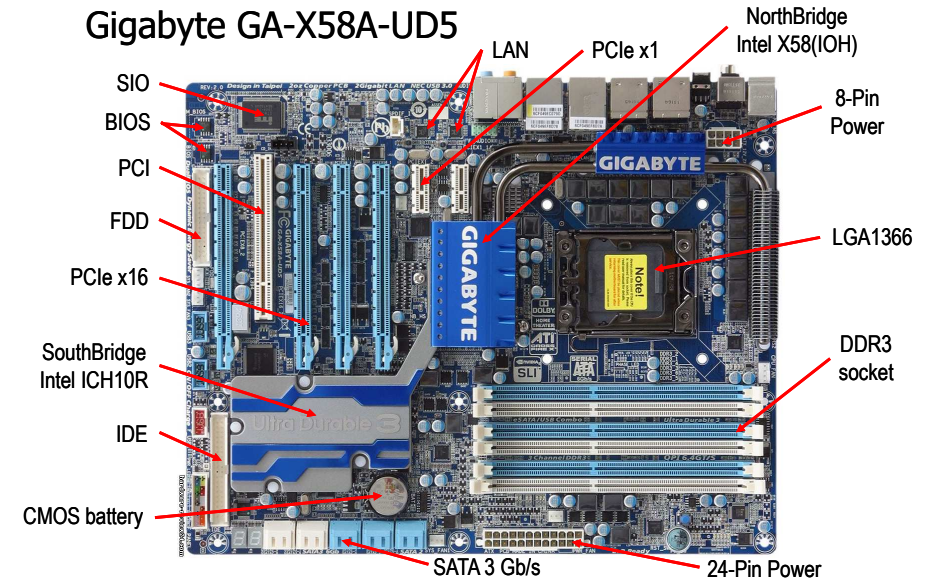

źródło:
GA-7N400 Pro2 / GA-7N400 /
GA-7N400-L
AMD Socket A
Processor Motherboard
User's Manual

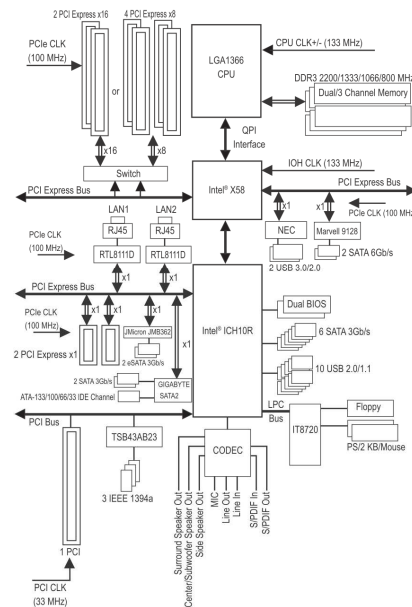
Gigabyte GA-7N400-L

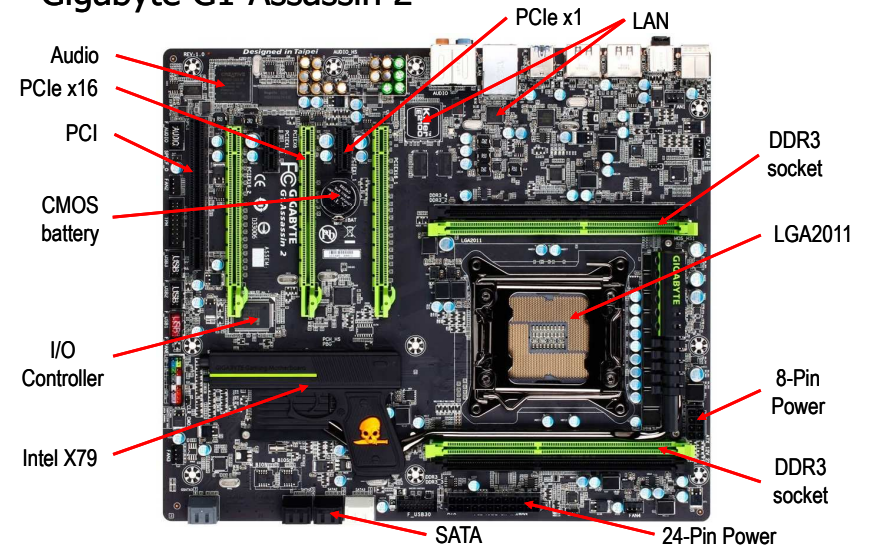
Gigabyte GA-X58A-UD5

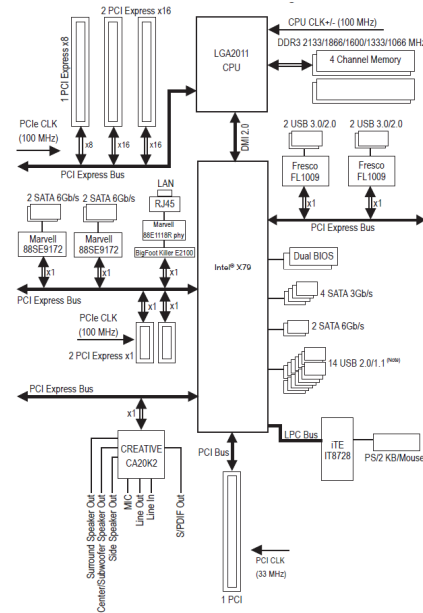
Gigabyte GA-X58A-UD5

Gigabyte G1-Assassin 2

Gigabyte G1-Assassin 2

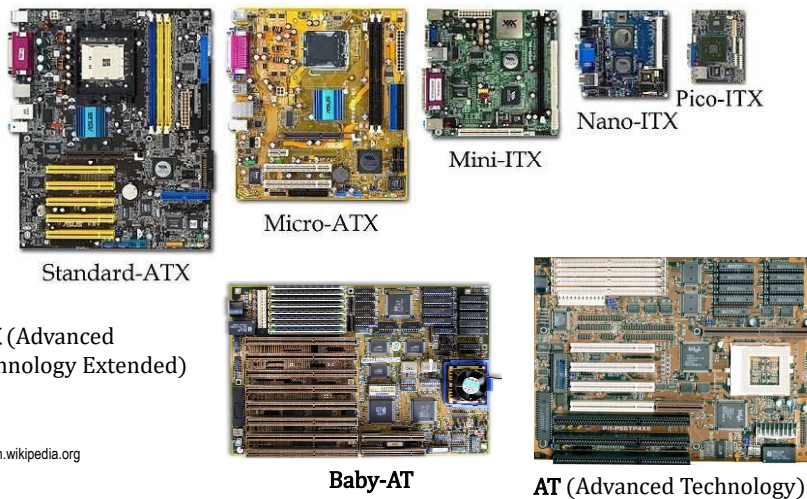
źródło:
Gigabyte G1-Assassin 2, User's Manual, Rev. 1001

Płyty główne - standardy

Standard	Rok	Wymiary
AT	1984 (IBM)	12 × 11–13 in 305 × 279–330 mm
Baby-AT	1985 (IBM)	8.5 × 10–13 in 216 × 254–330 mm
ATX	1996 (Intel)	12 × 9.6 in 305 × 244 mm
Micro-ATX	1996	9.6 × 9.6 in 244 × 244 mm
Mini-ITX	2001 (VIA)	6.7 × 6.7 in 170 × 170 mm max.
Nano-ITX	2003 (VIA)	4.7 × 4.7 in 120 × 120 mm
Pico-ITX	2007 (VIA)	100 × 72 mm max.

źródło: <http://en.wikipedia.org>

Płyty główne - standardy

ATX (Advanced
Technology Extended)

źródło:
<http://en.wikipedia.org>

Koniec wykładu nr 5

Dziękuję za uwagę!
(następny wykład: 24.04.2020)